

מסורת הש"ס

א. יומא יב. ס.א. פסחים כ.א. זבחים מ.א. חולין ק"א. כריתות ו.א. מעילה י"ב. ירושלמי יומא פ"ז הי"ב. ספרא אחרי פ"ו ז. ג. ראה ירושלמי יומא פ"ב הי"א (נעיישי).

גרסות

ומה תלמוד לומר בתיי: אם כן מה תלמוד לומר.

לרבות את השחקים בגדים שחוקים במקצת, שכשרים לעבודה כל עוד אינם קרוינים. ועוד לענין מחלוקת זו: בשימוש בכגדי כהן גדול נאמר: "ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבר אשר לבש בבואו אל הקודש והניחם שם" (ויקרא טז, כג), פסוק זה מלמד שבגדי הכהן הגדול טעונים גניזה שאין להשתמש בהם שוב. ר' דוסא אומר (כשיטתו): אף ששוב אינם ראויים לכהן גדול, מכל מקום עדיין ראויין הן לכהן הדיוט, ומה תלמוד לומר: "והניחם שם", שלכאורה משמע מכאן שאינם משמשים עוד – שלא ישתמש בהן הכהן הגדול עצמו ביום הכפורים אחר לעבודה בקודש הקדשים. עתה חוזרים לענייננו בדבר כגדי כהונה בהוצאת הדשן. מאי לאו [האם לא] בהא קמיפלגי [בענין זה חלוקים ר' יהודה ור' דוסא, דמר [נחכם זה], ר' יהודה, שלדעתו פרט לכתונת ומכנסים שנאמרו בפסוק במפורש, צריך הכהן ללבוש גם מצנפת ואבנט, סבר: כי עבודה היא ולכן צריכה ארבעה בגדים ולשם כך צריך הוא את היתור של "ילבש" ומר [נחכם זה] ר' דוסא, שלדעתו אינו צריך ללבוש מצנפת ואבנט, סבר: כי לא עבודה היא ודיה בשנים המפורשים, ו"ילבש" מלמדנו הלכה אחרת. את

לרבות שחקים – ששטרין לל עבודה, ונלמד שלא יחזיקו שחקים ויהי קאמר צנחסי (ית.א). וזוהו ר' דוסא לטעמיה – לא שיק כחל למינה, דהא כולה מלתא אנג גרל נקבה. מאי לאו – ר' יהודה ור' דוסא זבא פליגי, דר' יהודה סבר עבודה היא, וזעי מנפסת ואבנט, ור' דוסא סבר: לאו עבודה היא, ולא זעי מנפסת ואבנט. צריכא קרא לרבווי – ללא מימא הי דווקא, ולמימא דלא עבודה. ומר סבר לא צריכא לרבווי לה מקרא – לכין דגלי דה "מנוח" דר קדש ומכנס קדש" לשמעין עבודה היא וזעיא כולהו. וכי אמא קרא לרבווי – לנגד יוס הכפורים אמא. מתרומת מעשר ילפינן לה – דהא "והיריס" כתיב, לשון "והרמות ממנו" (נמנכר פרק יט) והיא זאומת, אחד מעשרה דשן המערה. או מתרומת מדין – דמהרמט קומן ילפינן לה, לא יפסות מלאומת מלא הקומן. ואם רלע לה לסיסק – יסיסק, דהא ליכא למימר דווקא קאמר, דהא לא אפשר לפסוע דנמן גלסליס ורומות דיו לקמון.

א. בעי רבי אבין: תרומת הדשן בכמה? מתרומת מעשר ילפינן לה או מתרומת מדין ילפינן לה? – תא שמע, דתני רבי חייא: ונאמר "והיריס" ונאמר להלן בקומצו – אף כן מה תלמוד לומר.

תוספות

תוספות מתרומת מעשר ילפינן לה כו' – תימה לי: אמאי לא מספקא ליה נמי אי מתרומה גדולה ילפינן לה? ויש לומר: משום דבתרומת הדשן כתיב "והיריס" ובתרומת מעשר נמי כתיב "והרמותם" ובתרומת מדין נמי כתיב "והרמות מכם" אבל בתרומה גדולה לא כתיב במצות צויה לשון הרמה, אלא כתיב "ראשית דגן וגו' עד תתן לו" והא דכתיב (במדבר טו) "כתרומת גורן כו' תרימו אותה" תרומי דכתיב – בחלה כתיב. ואם תאמר: ואמאי לא מבעיא ליה אי ילפינן מחלה? יש לומר: ד"והיריס" מ"הרמותם" או מ"והרמות" ילפינן, אבל "והיריס" מ"יתרימו" – לא ילפינן, דלא דמו כולי האי להדדי. אי נמי יש לומר: דילפינן תרומה קמייתא מתרומה קמייתא, דנתי דתרומת מעשר יש תרומה גדולה קודם לה – מכל מקום בלויים דמשתעי קרא זו היא תרומה קמייתא דחייביניהו קרא, לאפקוי חלה שיש תרומה גדולה קודמת. אי נמי יש לומר: כיון דתרומה גדולה וחלה אין להם שיעור מפורש – ילמדו סתום מן המפורש, דהיינו תרומת מעשר או תרומת מדין. ואין להקשות: תרומה גדולה וחלה גופייהו אמאי לא גמרינן בהאי גזירה שוה דיחא להם שיעור? דיש לומר: כיון דכתיב בהו "ראשית דגן" – ואפילו דגן אחד, וכן בחלה נמי כתיב "ראשית ערסותיכם". ומה שפירש רש"י מתרומת מדין אחד מחמש מאות, אף על גב דהוה נמי התם אחד מחמשים – נראה לו מחמש מאות ילפינן, משום דכתיב אצל "והירימו", ולי היה נראה יותר ללמד ממדין אחד מחמשים, כדדרשינן בירושלמי: בינונית אחד מחמשים – דכתיב "אחד אחו מן החמשים", כל שאתה אחו ממקום אחר – יהא כזה. ותימה לי: מאי מספקא ליה אי גמרינן מתרומת מעשר או ממדין? פשיטא דיתר סברא הוא ללמוד מתרומת מעשר, דורות מדורות, מללמוד ממדין, דורות משעה: ולפי מה שפירש דמאחד אחו מן החמשים גמרינן – ניחא, דמשמע כל שאתה אחו ממקום מ"והרמותם" שגם הוא לשון יחיד גמרינן, אבל מ"והרמותם" – שמא לא ניחא ליה למילף. אי נמי: תרומת הדשן שהיא מצות עבודת ציבור מתרומת מדין דשייכא בכל ישראל – גמרינן, אבל תרומת מעשר בלויים נאמרה. אבל תימה לי: מאי שנא דלא נסתפק אי מ"והיריס" ממנו בקומצו? גמרינן, דממיה ליה טפי מכולהו דבאדי ואידי כתיב "והיריס"? ויש לומר: משום דלא מצינו למיגמר לגמרי כי התם, שיתרום תרומת הדשן בקומצו פן יכה, כמו שפירש רש"י. להכי לא הוה סלקא דעתך למילף מנייה. ואפילו הכי פשיט דגמרינן מנייה, כיון דדמי ליה, דבאדי ואידי "והיריס" כתיב.

התנח הוא דוחים: אפשר לומר לא, דכולי עלמא [זדעת הכל] עבודה גמורה היא, והכא בהא קמיפלגי [וכאן בענין זה נחלקו]: מר [נחכם זה], ר' יהודה, סבר: כי צריכא קרא לרבווי [צריכה פסוק מיוחד לרבווי מצנפת ואבנט, ומר [נחכם זה] ר' דוסא, סבר: לא צריכא קרא לרבווי] [איונה זקוקה לפסוק מיוחד כדי לרבות] והדבר מובן מאליו, שאין עבודה נעשית אלא בכל כהונה ואין צורך בהדגשה מיוחדת.

א. בעי רבי אבין: תרומת הדשן שיעורה בכמה? מהו השיעור שיש להרים מן הדשן כדי לצאת ידי מצוות הרמה? האם מתרומת מעשר ילפינן לה [לומדים אנו אותה] ולכן יש להרים כמותה אחד ממאה, או מתרומת מלוקח השבי ששבו במדין [במדבר פרק לא] ילפינן לה [לומדים אנו אותה] שהיא אחד מחמש מאות? תא שמע [בגושן] תשובה לדבר, דתני [ששנה] ר' חייא: נאמר כאן: "והיריס" את הדשן" (ויקרא ו, ג) ונאמר להלן במנחה: "והיריס ממנו בקומצו מסולת המנחה" (שם ח) מה להלן מרים בקומצו – אף כאן מרים בקומצו. ששיעור הרמה הינו קבוע ואינו ניטל כאחוז מסויים מכתמת הדשן שעל גבי המזבח.

עיונים

תרומת הדשן בכמה והקשה הירטבי"א, הלא לכאורה היה צריך לנקוט בכלל: תפסת מועט תפסת. ואם כן אין כאן ער ספק! יש לומר: כי כיון שמוצא לשונות דומים ("והרמות" כו') שיש בהם כדי ללמד, אם יש לברוק מה הוא הפסוק הדומה ביותר, לא יפוי יש לנהוג (שיח יצחק). אף כפי בקומצו. וכבר העירו בתנ"י כי אינו פותר כאן את הבעיה כפי שהועמדה אלא מצד אחר. ויתר על כן, בתלמוד הירושלמי אין למדים כלל מענין זה לדין שויר התרומה אלא להלכה שיש לעשותה בימים כמו הקמיוצה. ואף לדעת הגמרא שלנו אין זו מידה עצובה של קמץ שמפריש מן הדשן, אלא כל שיתן מקומן ומעלה עשה בו מצוותו,

ובפעול היו תורמים במחאה (וכפי שהסביר רש"י שלא יתכן שהיתה הכוונה לקמץ בידו ממש). ולכן מובן מפני מה לא הביא הרמב"ם הלכה זו כלל, לבן שספקו אין למדים ממנה הלכה חיובית לגבי שיעור התרומה (וראה בחשק שלמה).

אורה ההלכה

טענות גניזה בני לכן שהשתמש בהם הכהן הגדול ביום הכיפורים אין עובר בהם שנית. וטענות גניזה ואסורים בהנאה. כהנא קמא. (רמב"ם ספר עבודה הלכות כלי המקדש פ"ח ה"ח).

ארבע עבודות כו' – אף על פי שכולן מוזהר עליהן וז' אין חיוב מיתה אלא נאצטע האלו, כדמפרש ואלי' ואחר וביניך אתך וגו' – סיפיה דקרא "והזכיר הקרב יומת" – עבודת מתנה – שאמה טומן על המזבח, ולא עזרת סילוק שאמה מסלק וסר מעל המזבח, כגון תרומת הדשן. עבודה תמה – עזרה שאיז גומרת ומתממת את הדבר, ולא שיש אחריה עזרה. כגון שמיטה וקבלה והולכה שיש אחריה זריקה. אלא זריקה – עבודה אחרונה שדגם, וכן הקטרה נקומץ נמנה וזאבדים ופדרים, וכן ניסוך היין ככל השנה, וכן המים מתה. לכל דבר המזבח – לרבות עזרת סילוק אס עזרה תמה היא, כגון תרומת הדשן. שבע הזאות שבפנים – שמה על הפרוכת מפר העלם דבר ופר משח ושל יוס הכפורים, ושנמזרע שמה מלוג שמן צהיכל, כדמתיב (ויקרא פרק יד) "והזו מן השמן צלצעו" וגו' דקלף דעמך אמינא לאו דבר המזבח הוא, לכי רצי לכל ולוי נפקא אהו – כולו מניה מ"דב"י" "לכל דב"י" – דהא "דבר המזבח" גופיה ימיה הוא, ונגמר מניה תרומת הדשן, ומריש"ל ד"לכל" דריש ציה האה הפנימית.

תוספות

ולוי רבי רחמנא ליכל דבר המזבח – הכא לא תורה מצי למיפרד: ומה ראתי לרבות עבודת סילוק ולמעוטי עבודה שאינה תמה – דיש לומר דעבודת סילוק דבר המזבח היא, אבל עבודה שאין תמה – אינה במזבח. אבל קשה לי: אם כן ליחייב אסידור מוכרח נמי, דהא עבודת מזבח נמי היא, ומה ראתי למעט אותה ולרבות עבודת סילוק? אלא יש לומר: תרומת הדשן עדיפא, שקודמת לכל. לאתויי שבע הזאות שבפנים ושבעצורע – תימה הוא: דקא חשיב ארבע עבודות שזר חייב עליהם, וקא חשיב ניסוך היין וניסוך המים בתרתו, ולא חשיב הזאת דם והזאות דשמן לפנים נמי בתרתו: ויש לומר: דניסוך המים והיין חשיבי, ומשכחת להו שהן באין בגלל עצמן – להכי חשיביהו באנפי נפשיהו. אבל הזאות דשמן, באות בגלל זבח שיש עמהו מיני דמים, ולהכי הוה בכלל זריקה.

אין בכלל אלא מה שבפרט – תימה לי: אם כן "לכל דבר המזבח" למה לי: כדקאמר "דברי" "לכל דבר" [ואפילו אם תמצא לומר ד"לכל" מרבה הזאות שבפנים ושבעצורע – מכל מקום קשיא, כיון ד"לכל" משמע כללא]. שני כללות הסמוכין זה לזה והטל פרט ביניהם "ועבדתם עבודת מתנה" ודונם בכלל ופרט וכלל. "ולכל" חשיב כלל, כמו "בכל" כדדרישין "בכל אשר תשאכן נפשך" כלל. והכי אמרינן בפרק "שור שנגח את הפרה" (בבא קמא נד, ב), ובריש פרק "מרובח" (שם סד, א), בכל כללא, ואם כן נרבי מעיקין הפרט אפילו דבר שאין עבודה תמה ואפילו עבודת סילוק? ואף על גב דלא דמי כללא בתרא לכללא קמא – הא דיינינן ב"אלו טריפות" (חולין סז, א), כי האי גוונא: ונראה דשמה "בכל" לחודיה – לא חשיב כללא אלא כשיש שום תיבה מפורשת מאותו ענין אצלו, כמו התם, דכתיב "בכל אשר תאוו נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר" וכן בדברות דכתיב "וכל בהמתך", וההיא דפרק "שלשה מינין" (ניזיר לה, א), "חמור או שור או שה" – פרט, "וכל" – כלל, "בהמה" – חור ופרט, יש לומר ההיא רבי אליעזר היא. אי נמי: שאני התם דכתיב ברישא "חמור או שור" והדר "וכל", אבל הכא דכתיב ברישא דעינא "לכל" – הוה ליה כלל שאינו מלא, ואין דנין אותו בכלל ופרט. וכי האי גוונא אמרינן בריש פרק קמא דזבחים (ד, ב), אימא יעשה – כלל, זבח – פרט! ומשני: או היה כתיב יעשה שלמים זבח – כדקאמרת, השתא דכתיב יעשה זבח שלמים – הוה ליה כלל שאין מלא זכר.

מסורת הש"ס ג. זבחים קיב. שם קט"ב. וראה ירושלמי יומא פ"ב ה"א (בשינוי שם ובקצרה).

גרסות וכל דבר בכתוי ובמקורות. לכל דבר.

אמר רב: אף שכל עבודות הקודש שהיו במקדש, אסור לזר (מי שאינו כהן) לעשות אותן, מכל מקום רק ארבע עבודות מהן, זר שעשה אותן חייב עליהן מיתה בידי שמים. ואלו הן: זריקה של הדם, והקטרה של קטורת ואיברים וניסוך המים בחג הסוכות וניסוך היין על המזבח. ולוי אמר: אף תרומת הדשן. וכן תנא (שנה) לוי במתניתיה [בקובץ המשניות של: אף תרומת הדשן, ומסבירים: מאי טעמא [מה טעמו] של רב – שנאמר: "ואתה ובניך אתך תשמרו את כהנתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרכת ועבדתם עבדת מתנה אתן את כהנתכם והזר הקרב יומת" (במדבר יח, ז) וכך הוא למד: "עבודת מתנה" – עבודה שיש בה נתינה ולא עבודת סילוק, ולכן תרומת הדשן אינה בכלל. "ועבדתם" נדרש כמו עבד-תם עבודה תמה גמורה ומשלימה כמו זריקה, ולא עבודה שיש אחריה עבודה אחרת כמו שחיתה וקבלת הדם והולכתו. ולוי סבור – כי רבי רחמנא [ר' רבה תורה] ממה שנאמר: "לכל דבר המזבח", ללמד שכל עבודה שעושים על המזבח חשובה היא, ואסורה אסור מיתה לזר, ובכלל זה גם תרומת הדשן. ושואלים: ורב מה לומד הוא מ"לכל דבר המזבח"? ומשיבים: כי לדעתו הוהא [אותו] ביטוי בא לאתויי [זהב] שבע הזאות שבפנים שמה הכהן מפר העלם דבר של ציבור ומפר כהן המשיח ומפר יום הכיפורים על פרוכת קודש הקדשים, ושבע הזאות שבמצורע שיהא הזר חייב עליהן אף שאין על המזבח. ושואלים: ולוי מהיכן למד הוא הלכות אלה? נפקא ליה [למד] מריבוי הכתוב שהרי נאמר: "דבר המזבח" ומלשון הריבוי "וכל דבר" למד הוא גם את אלה. ושואלים: ורב מה לומד הוא מכאן? ומשיבים: כי הוא את הריבוי "דבר" "וכל דבר" לא דריש [אינו דורש] ואינו מוצא שיש ללמוד משינוי זה לימוד מיוחד. ומקשים על לוי: ואימא [ואמרו] שכך יש ללמוד את הכתוב: "לכל דבר המזבח" – הרי זה כלל, "עבודת מתנה" – הרי הוא פרט, אם כן לפנינו כלל ופרט. ולפי כללי ההלכה אין בכלל אלא מה שבפרט, ויש ללמוד מכאן: עבודת מתנה – אין [כן]. עבודת סילוק – לא, וקשה אם כן לדעת לוי! ומשיבים: אמר קרא [הכתוב]:

אדרבה, לפרוך לאידך גיסא: דהוה לן למימר ד"לכל דבר המזבח" הוה ליה שני כללות הסמוכין זה לזה והטל פרט ביניהם "ועבדתם עבודת מתנה" ודונם בכלל ופרט וכלל. "ולכל" חשיב כלל, כמו "בכל" כדדרישין "בכל אשר תשאכן נפשך" כלל. והכי אמרינן בפרק "שור שנגח את הפרה" (בבא קמא נד, ב), ובריש פרק "מרובח" (שם סד, א), בכל כללא, ואם כן נרבי מעיקין הפרט אפילו דבר שאין עבודה תמה ואפילו עבודת סילוק? ואף על גב דלא דמי כללא בתרא לכללא קמא – הא דיינינן ב"אלו טריפות" (חולין סז, א), כי האי גוונא: ונראה דשמה "בכל" לחודיה – לא חשיב כללא אלא כשיש שום תיבה מפורשת מאותו ענין אצלו, כמו התם, דכתיב "בכל אשר תאוו נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר" וכן בדברות דכתיב "וכל בהמתך", וההיא דפרק "שלשה מינין" (ניזיר לה, א), "חמור או שור או שה" – פרט, "וכל" – כלל, "בהמה" – חור ופרט, יש לומר ההיא רבי אליעזר היא. אי נמי: שאני התם דכתיב ברישא "חמור או שור" והדר "וכל", אבל הכא דכתיב ברישא דעינא "לכל" – הוה ליה כלל שאינו מלא, ואין דנין אותו בכלל ופרט. וכי האי גוונא אמרינן בריש פרק קמא דזבחים (ד, ב), אימא יעשה – כלל, זבח – פרט! ומשני: או היה כתיב יעשה שלמים זבח – כדקאמרת, השתא דכתיב יעשה זבח שלמים – הוה ליה כלל שאין מלא זכר.

אורח ההלכה

עבודת שזר חייב עליהן מיתה זר מוחרה שלא לשמש במקדש, אבל אינו חייב מיתה אלא על אחת מעבודות אלה: זריקת הדם, הקטרה, ניסוך היין וניסוך המים בחג. שאין חייבים מיתה אלא על עבודה שאין אחריה עבודה ודוברי רב. (ומביים שם הלכות ביאת מקדש פ"ט ה"ב).

עבודת מתנה תרומת הדשן צריכה להעשות בכזו, ואם עשאה זר – לוקה, אבל אינו חייב מיתה. שאין חייבים מיתה אלא על עבודת מתנה ולא על עבודת סילוק. כדברי רב. (ומביים שם ה"ח).

זו בהזאה זר שהוה אחת מכל הזאות הדם. בין הואה שבקרבנות מזבח החיצון, בין הזאת דם שבפנים, ובין בהזאות דם שבמצורע – חייב מיתה. ובבביתא. (ומביים שם ה"א).

עיונים

ועבדתם עבודה תמה בכמה מקומות בתלמוד למדים כעין זה מלשונות דומים, כמו "ושמרתם" – ושמרתם תם ויזכרא בהם. ונראה הטעם כי רוב התורה כתובה בלשון יחיד, ובכל מקום משמנה לשון זו – יש בו מקום לדרשה.

לאתויי הזאות שבפנים והקטור: האל לזר אסור – באיסור מיתה – להיזכר בפנים. ואם כן מה מוסף על ידי איסור נוסף בהזאות שם? ותירצו שמה מדובר באדם ששגג באיסור בניסה לפניו, שחייב על שהויד בהזאה (תוי"ט).

וכל דבר לא דריש אין לומר שרב לא דרש בכל את הריבוי של כל, שלא מצאנו בתלמוד שיהו כזו שפיהא אין חשיבות במילה כל, שוראי פשוטה כמשמעה לרבות דבר מה. אלא כוונתו לומר שלא דרש באן כל דברים שדרשם לוי, אלא לענין אחר. ואולי למד מכאן לענין כלל ופרט מפורש להלן (ריטב"א).

מסורת הש"ס
 א. יומא מתא, ירושלמי
 יומא פ"ב ה"א, ספרא וקרא
 פ"ה ת. שם צו פ"ב ו.
 ג. יומא ח"א, ירושלמי
 יומא פ"ב ה"א.

גדר סות

הדר עריבה קרא בכתיב ובמקורות: **הדר עריבה**.
הדר פשטא בכתיב: **בתר**
דבעיא הדר פשטא.
איכא סודר אברים הוא **אמר** בכתיב: **לאו עבודה** היא ולא והאמר.

וּלְמַבִּית לַפְּרֹכֶת וְעַבְדָתָם (במדבר יח, ז), וכוונתו: בעבודת הקודש שעושים אל מבית הפרוכת בקודש הקדשים, ביום הכיפורים הוא שיש לחלק ולומר שחייבים רק על עבודה מתנה ולא עבודת סילוק, כגון הוצאת הכף ומחאת של הקטורת שהיה הכהן הגדול מכניס לקודש הקדשים ביום הכיפורים. הא [הר"ן] מה שעושים בחוץ, אפילו עבודת סילוק חייבים עליה. ומקשים: אי הכי [אם כן] אתה מפרש, אם כן "ועבדתם" שלמרת מכך שרק על עבודה תמה, זו שעושה סיום – חייבים, אם כן נמי [גם כן] תפרש שהוא מתייחס רק "אל מבית הפרוכת" שהחובה על הדר היא רק אם עשה עבודה תמה, ולא עבודה שיש אחריה עבודה אחרת המשלימה אותה, שאם עשה עבודה כזו – אינו חייב מיתה. הא [הר"ן] בעבודות שבחוץ, אפילו עבודה שיש אחריה עבודה תיחשב כעבודת קודש שחייב הדר עליה מיתה! ומשיבים: "ועבדתם" שנאמר בתוספת ו' התיב הדר עריבה קרא [חזרו וערבו] לומר שלענין זה דין עבודת חוץ כדן עבודת פנים. בעי [שאל] רבא על פי שטת לוי: עבודת סילוק הנעשית בהיכל, כגון דישון המזבח הפנימי ודישון המנורה, מהו (מה דינה)? האם לפנים מדמינן ליה [מדמים] אנו אותה? ואינה נחשבת כעבודת קודש לענין זה, שהרי הן נחשבות כ"עבודה תמה", שהרי אין לאחריהן כלום, או שמא לעבודת חוץ מדמינן ליה [מדמים] אנו אותה? הדר פשטא [חזרו הוא בעצמו ופתר את הבעיה]: אילו נאמר רק "מבית הייתי מבין רק בעבודות הנעשות בקודש הקדשים, כיון שכתוב גם "וּלְמַבִּית לַפְּרֹכֶת" בתוספת ו' הרי זה בא להוסיף. ושואלים: אלא מעתה שעל עבודה תמה חייבים גם בהיכל, זר שסידר את השלחן של לחם הפנים ליחייב [שיהיה חייב] ומשיבים: הטעם שאינו חייב הוא משום שאין זו עבודה תמה, כי איכא [יש] אחריה עדיין סידור בויכין [של לבונה על הלחם]. ומקשים: אם כן זר שסידר בויכין במקדש ליחייב [שיהיה חייב] ורוחים: איכא [יש] עדיין עבודה של סילוק הבויכין משם, שהיא בעצם גמר עבודת לחם הפנים והקטורה, וכיון שכך אין סידור הבויכין נחשבת כעבודה תמה. ושואלים עוד: זר שסידר את המנורה ליחייב [שיהיה חייב] ורוחים: אין זו עבודה תמה, כי איכא [יש] עדיין נתינת פתילה במנורה. ומקשים: אם כן נתן פתילה – ליחייב, [שיחייב] ומשיבים: אף זו אינה סוף עבודה, כי איכא [יש] עדיין נתינת שמן. ומקשים: נתן שמן ליחייב [שיחייב] ומשיבים: אף זו אינה עבודה גמורה, כי איכא [יש] עוד את עבודת ההדלקה. ומקשים: אם כן זר שהדליק את הנרות ליחייב [שיחייב] על כך! ועונים: ההדלקה לאו [אינה נחשבת] עבודה, משום שאין בה מעשה של ממש בגוף המנורה. ושואלים: ולא [וכי אין זו עבודה]? והתניא [והרי שנינו בבבלי]: נאמר: "ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עצים על האש" (ויקרא א, ז), לימד על המזבח נחשבת כעבודה! ומשיבים: הצתת אליתא [קיסוס] – עבודה חשובה היא, שעושים מעשה בקיסוס זה, אבל ההדלקה עצמה לאו עבודה היא. ומוסיפים לשאול: אלא מעתה זר שסידר את המזבח ליחייב [שיחייב] והתניא: לאו עבודה היא.

ולמבית הפרוכת – אפקסין זין כללא לפרעה, מצית לפרוכת הוא דעזומת מתנה – כגון הוצאת ענין הכניס דיוס הכפורים, ומצית קטורת על האש. ולא עבודת סילוק – כגון הוצאת כף ומחאת, שהכהן גדול מכניס שם לקטורת יוס הכפורים ומצית זין הכניס, ואמר כך מחר ומולאן, אי הכי ועבדתם נמי מבית הפרוכת דעבודה תמה – כגון נתינת קטורת על האש. ולא שיש אחריה עבודה – הולכת כף ומחאת, שיש אחריה חפיפה והקטרה. ועבדתם הדר עריבה – לענין עבודה תמה, שהיו"ו מוסיף לענין ראשון, אבל עבודת מתנה לא מוסדר אלף א"מ מצית לפרוכת" דלקמיה, דלא כמי ציה וי". עבודת סילוק בהיכל – והוא עבודה תמה, כגון דישון מזבח הפנימי והמנורה, לוי מהו? מבית הפרוכת הוה ליה לימכתב – וכמי "ולמבית לפרוכת" – לעשות היכל כמי קדשי הקדשים, ופטור על עבודת סילוק, אלא מעתה – דעזומת מתנה ממיכז שחילק זר, דמציב "ולמבית". זר שסידר – להם, לימינן מיתה, ואמאי אמרין לעיל ארבע עבודות ומו לא? איכא סידור בויכין – נתינת שמן, דמציב (ויקרא פרק גז) "ונתת על המערכת לבונה וזה" ולא זו עבודה תמה היא. איכא סילוק והקטרה – והוא לא נגמרה עבודתה עד שגמרה הצלה, שילקנה ויקטר המיכין. שסידר את המנורה – צנוקק היו מסלקין את הנרות של הכהן מן המנורה לקנה אכסר יפה, ומחזין וקושטין אותם זה, והיא עבודה תמה. הצתת אליתא – אלמא קיסמיס דקיס, אם הארץ להצית על המזבח צלחת מן המערכות, כגון שקרע מערכה ללנות, ששפרע כל המזוזה. ובבבלי שרת – שיהא לונש גנדי כהונה, ארנעה, אם כן הדיוט הוא, ואם כן גדול הוא – שמונה, שרי נאמר כלן "הכהנים" וכל מקום שנאמר "כני אהן הכהנים" – נכהנס משמע, נגנדי כהונתם. שסידר המערכה – עניס.

תוספות

אלא מעתה זר שסידר את המערכת ליחייב – לא ידענא למאן פריך, ומאי "אי אמרת בשלמא יש כאן?" ונראה לי: דפריך אהא דקאמר לעיל דאורייתא מחייב, אף על גב דאיכא בתרה הקטרה – ומכל מקום מחייבת עלה כיון דבדם מיהת עבודה תמה היא – אם כן אסידור מערכה ליחייב, דליכא בתרה בסידור עצי מערכה מדי. ומשני: איכא סידור שני גוירין. וכן יש לפרש כל הסוגיא. והא דפריך לעיל גבי זר שסידר את השלחן ליחייב – וכן לפרש כן, וקל להבין. ומשני: איכא בויכין, והני חשיבי כולהו כחד, ולא דמו לויריקה והקטרה, דהקטרה לא מעבא.

הצתת אליתא [קיסוס] שבו מדליקים את אש המזבח, שלא תהא אלא ככהן כשר, ובבבלי שרת! הרי שאף ההדלקה נחשבת כעבודה! ומשיבים: הצתת אליתא [קיסוס] – עבודה חשובה היא, שעושים מעשה בקיסוס זה, אבל ההדלקה עצמה לאו עבודה היא. ומוסיפים לשאול: אלא מעתה זר שסידר את המזבח ליחייב [שיחייב] והתניא: לאו עבודה היא.

עיונים

אלא מעתה זר שסידר לכאורה קושיות אלה אינן קשורות בהכרח במה שנאמר קדם, אלא שיש לומר (ואפשר למצוא הדגשה זו בדברי רש"י), שלפני דברי רבא לא היינו יודעים ששאר עבודות בהיכל שאינן עבודות הוצאת הדם וכיוצא בהן נחשבות כולל לענין זה. אבל כיון שלמדנו מדברי רבא כי עבודות שבהיכל נחשבות בעצם, אלא שיש לחלק בהן, יוכל להמשיך ולהקשות (מעיל שמואל). ולגוף השאלות לא ברור על מי הן שאלות אלה, שאפשר לומר כי עיקר הקושיות הללו הן על שיטת רב, שהרי רב מנה רק ארבע עבודות, ואם כן כל אלה אינן בכלל (ר"טב"א). ויש מי שפירש כי הקושיות הן דווקא לרבי, כי לרב דבר שאינו בגדר הקטורת והואות לא מעצמו שהוא מחשיבו לענין זה בין העבודות המחייבות זר במיתה, אבל לוי כיון שנטמנו גם תרומת הדישן, מן הסתם גם עבודות אחרות כגון כלי (שיח יצחק). והא אמר רב אסי זר שסידר ולכאורה תמוה, כיצד משה מדברי ר' יוחנן על רב ולי? ויש לומר כי מדברי ר' יוחנן משמע שברבים אלה אין חולק עליהם והם מוטבמים על הכל, ובאמת כן משמע מדברי כהנא מובאים בירושלמי משום כך חירץ שטאבו כן, אלא שנחלקו בדבר זה עצמו (שיח יצחק). והרשב"א פירש שמדברי ר' יוחנן רצה

להסיק שלדעת הכל עבודה זה זר, והחירוף, שאכן הכל מודים שהיא עבודה, אך נחלק אם היא עבודה תמה. **הצתת אליתא עבודה היא** וענין זה נוראה לכאורה תמוה פירושו רש"י (מובא בריטב"א וכן בתר"י), כי כיון שצריך להדליק באליתא [קיסוס] זה גורר עצים עבים, הרי זה עושה מעשה ממש ע"י שהעצים מתחילים לבעור, מה שאין כן במנורה, שמיד כשמגיעה בה אש – הריזה נדלקת. ומדברי המאירי נראה שמדויק באופן אחר, שלדעתו בהדלקת המנורה אינו נתון דבר על המנורה, ואין זו עבודת מתנה כלל, ואילו בהצתת אליתא הריזה לפחות מניח את האליתא על המזבח, ואם כן מתנה היא זו. **הדלקה לאו עבודה** ונראה שכן פסק אף הרמב"ם (וראה בדברי הראב"ד שם), אלא שאף הוא אינו חולק על כך לגמרי. ותמוה, שהרי נאמר בהדלקה כמה פעמים בתורה שהיא עבודת הכהן, וכן מובאר במדרשים. אכן למעשה כיון שזר אסור בבנייה לפנים – מנילא עושה כהן עבודה זו (אבן שלמה). ויש לומר, כי הדלקת המזבח האמורה במקרא כותבת כל מלאכת ההכנה בדישון ובסידור הנרות, ואילו אין הדר חייב מיתה עליון ודאי שהן עבודות כהונה, וזר מותר למעשותן (לי לישועה).

איכא בתרה סידור שני גזירין — דלפינן להו לקמן (ב,ג) מקלא: איכא סידור אברים — דתמיד נחריה. וכל זכ מעצלת הסידור הוא. בהא פליגי — רב ור' יוחנן. ר' יוחנן סבר: סידור שני גזירין עזדה תמה היא, סידור מערכה עלים תמה וגומרת היא זה, וסידור האברים תמילא סידור אחר הוא. וכי סבר: לאו עזדה תמה, דסס סידור אחר הוא. זריקת דם — המוצה נחור. בין לפני ולפנים — שעל פני הקדים דיוס הכפורים. בחטאת העוף — כמינא הוא "והוא מנס המטות על קיר המוצה" (ויקרא פרק ט). בעולת העוף — כמינא מילוי, "ומלך את ראשו והקטיר המוצה ספק א. והמקטיר — שהעולה כלל היא. והמונסך שלשת לוגין ומלאה דמו על קיר המוצה" (ויקרא פרק א). והמקטיר — שהעולה כלל היא. והמונסך שלשת לוגין — שהיא פחותה ששקטיר רביעית היא לכבש. ואילו תרומת הדשן לא קטיר, והיינו כרב. בין דבר פסול — שכן פסולין שפסולין נקודש, דלס עלו לא ירדו, משום הכי חשיבא הקטרה. כדאמרן — שהיו נחש לתי מלוקח. למה מפסין והזרין ומפסין — למה נאספין לפייס ארבעה פעמים דיוס כדמתינן? יפסין על כולן נאספיה ראשונה, מי זכיה ליה ומי לו. להרגיש — להשמיע קול המונע רב, כמה פעמים, שהוא כבוד למלך, שנאמר "עצם עליהם" וכו'. במה מפסין — מה היו לוגין אותם הנאספין לפייס, נגדי מול או נגדי קדש? בבגדי חול — והוא נגדי לעזרה פושט ולוגש נגדי קדש. דחמסי ועבדי — אף על פי של זכ ועבדי, נגדו. מקרו ועבדי — עזדה נגדי מול, מול, אומן זכוכ לפייס. לחזנים — שמשין. באותם

אִיכָא סִידוּר שְׁנֵי גְזִירֵי עֲצִים. — סִידוּר שְׁנֵי גְזִירֵין לִיְחִיב! — אִיכָא סִידוּר אֲבָרִים. — וְהָא אֲמַר רַב אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זֶר שְׁסִידוּר שְׁנֵי גְזִירֵי עֲצִים חַיִּיב! — בְּהָא פְּלִיגִי; מִרְ סִבְר: עֲבוּדָה תְּמָה הִיא, מִרְ סִבְר: לֹא עֲבוּדָה תְּמָה הִיא. תְּנִינָא פְּנוּתִיה דְרַב, תְּנִינָא פְּנוּתִיה דְלֹוי. תְּנִינָא פְּנוּתִיה דְרַב: עֲבוּדוֹת שְׁזָר חַיִּיב עֲלֵיהֶם מִיתָה; זְרִיקַת דָּם בֵּין לְפָנִים בֵּין לְפָנִים, וְהַמְצָה בְּחֻטְאֵת הָעוֹף, וְהַמְצָה וְהַמְקַטֵּיר בְּעוֹלַת הָעוֹף, וְהַמְנַסֵּךְ שְׁלֹשָׁה לֹוגִין מִים וְשְׁלֹשָׁה לֹוגִין יַיִן. תְּנִינָא פְּנוּתִיה דְלֹוי: עֲבוּדוֹת שְׁזָר חַיִּיב עֲלֵיהֶן מִיתָה; הַמְרִים אֶת הַדֶּשֶׁן, וְשָׁבַע הַזְּאוֹת שֶׁבְּפָנִים וְשֶׁבְּצוּרָע, וְהַמְעֵלָה עַל גְּבִי הַמְזִבֵּחַ בֵּין דְבָר לְשָׂר בֵּין דְבָר פְּסוּל.

לְמָה מְפִיסִין? לְמָה מְפִיסִין? — כְּדָאֲמַרְנָן! אֲלָא: לְמָה מְפִיסִין וְחֻזְרִין וּמְפִיסִין. — אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּדִי לְהַרְגִישׁ כָּל הָעוֹרָה, שְׁנִיאָמַר "אֲשֶׁר יַחֲדוּ נִמְתִּיק סוּד בְּבֵית אֱלֹהִים נִהְלֵךְ בְּרַגְשׁ". בְּמָה מְפִיסִין? רַב נַחְמָן אָמַר: בְּבִגְדֵי חוּל, וְרַב שֶׁשֶׁת אָמַר: בְּבִגְדֵי קִדְשׁ. רַב נַחְמָן אָמַר: בְּבִגְדֵי חוּל, דְּאֵי אָמַרְתָּ בְּבִגְדֵי קִדְשׁ — אִיכָא בְּעֵלֵי זְרוּעוֹת דְחֻמְסֵי וְעֲבָדֵי. רַב שֶׁשֶׁת אָמַר: בְּבִגְדֵי קִדְשׁ, דְּאֵי אָמַרְתָּ בְּבִגְדֵי חוּל — אֲגַב חֲבִיבוּתִיהָ מִיקְרוּ וְעֲבָדֵי. אָמַר רַב נַחְמָן: מְנָא אֲמִינָא לָהּ — דַּתְנָן: מְסָרוּן לְחַזְנֵינָן, וְהָיוּ מְפָשְׁטִין אוֹתָן אֶת בְּגָדֵיהֶן וְלֹא הָיוּ מְנִיחִין עֲלֵיהֶן אֲלָא מַכְסִים בְּלָבָד.

תוספות

המוזה בחטאת העוף — משום דלא דמיא לאחרים, שאין לו קבלה כלל, אלא אוחז בראש ובגוף ומוזה. ועוד: שאין למוזבא אלא דמה. להכי נקטה באפי נפשה. והמקטיר בעולת העוף — תימה לוי: אמאי לא קאמר נמי והממצה בעולת העוף? ועוד קשיא לוי: ליתני המקטיר בכל הקדשים. ובתוספתא דזבחים עיינתי וקתני שתמא והמקטיר, וקתני בה נמי והממצה בעוף. ותוספתא שלי מוטעת היא, וצריך עיון בתוספתא אחרת. ולפי הספרים שלי נראה לי דהכי פירושו: והמקטיר בעולת העוף, ואף המקטיר אף בעולת העוף. ומשום בחטאת העוף לא מוחיב אלא בהזאת דמה, דלית בה הקטרה מה שאין כן בכל הקדשים, קאמר דבעולת העוף חייב אף המקטיר. דלא מיבעיא במצוי דמה — דאיתא נמי בחטאת העוף, אלא אפילו בהקטרותה דליכא כחותה בחטאת העוף. ולא מיבעיא בהקטרה דשאר זבחים — דשייך בכל הזבחים, אלא אפילו בעוף דאיכא חטאת העוף דלית בה הקטרה — אפילו הכי בעולת העוף חייב.

זריקת דם בין לפני ולפנים — דהיינו המוצה בחטאת העוף — כחד חשיב להו, ומקטיר בעולת העוף — הרי תרי, וניסוך היין והמים — הרי ארבע.

המעלה על גבי המזבח בין דבר כשר כמי — בכלל זה יש זריקה והזאות והקטרות וניסוך היין והמים, שהרי כולן עולין על גבי המזבח.

מסורת הש"ס
ג. יומא לגב (בשינוי שם). ירושלמי יומא פ"ב ה"א, שם ה"ד. שם שקלים פ"א ה"א (בשינוי לשון). שם סוכה פ"ד ה"ו. שוח"ט פ"ה.
ד. תמיד פ"ה מ"ג.

לשון

אליאת
נראה כי מקור המלה הוא מאותו מקור של "אליה" — זב. ופירושו: גור עץ קטן, זב אוד. והיו שפירושהו ממקור יווני במשמעו של ענף דקל רך.

אישים

לוי
הוא לוי בן יוסף, תלמידו של ר' יהודה הנשיא, בדר המעבר בין התנאים והאמוראים. לוי היה תלמיד מובהק של רבי, וחבירו של ר' שמעון בן רבי. בינו ובין רבי היו יחסי קרובה, ורבי אמר עליו שהוא "אדם כמותי".
פעמים אחדות היה לוי בבבל, ועם התרועע עם חכמיה (כידור עם אבא בר אבא, אבוי של שמואל) וחכמי בבל הרבו להביא מדבריו. בתלמוד הבבלי יש לנו גם תיאור חיצוני שלו: חכם נבה קומה וזולע. אחר מותו של רבי היה מגדולי החכמים בישיבה, אך כיון שלא היה לו בה מעיו מוראים נטע לבבל ושם נפטר.

רבים הם דברי ההלכה והאגדה המובאים בשמו. לוי אף ערך קובץ של ברייתות (כדומת הקבצים של ר' חיאי) הקרוי "מתניתא דבי לוי".

פעמים ביום, שיתכנסו פעם אחת בלבד ויפסו על כל העבודות בכינוס זה! אמר ר' יוחנן: כדי להרגיש (להרעיש) ברעש המתכנסים את כל העזרה, שנאמר: "אשר יחדו נמתיק סוד בבית אלהים נהלך ברגש" (תהלים נה, ט), ללמדנו שיש צורך להרגיש ולעשות פומבי לעבודת הקודש ולהכנות לה והוא מכבוד המקדש. ושואלים: כמה מפסין, מה היו בגדי הכהנים המשתתפים בפייס? רב נחמן אמר: שהכהנים היו לבושים או בבגדי חול, ורב ששת אמר: שהיו לבושים בבגדי קדש. ומסבירים את שיטותיהם; רב נחמן אמר: בבגדי חול, דאי אמרת (שאם אומר אתה) שעושים זאת בבגדי קדש, הלא איכא (יש) בעלי זרועות תקיפים וחזקים, דחמסי ועבדי (שחוזמים ועושים עבודה) אף שלא זכו בגורל, שהרי הם לבושים כבר וראיים לעבודה. רב ששת אמר: עושים זאת בבגדי קדש. דאי אמרת (שאם אומר אתה) שיעשו זאת בבגדי חול, אגב חביבותיה מיקרו ועבדי (מתוך חביבותה של העבודה להם יודעו שיעשו עבודה) בבגדי חול שעליהם, ופוסלים איפוא את עבודתם. אמר רב נחמן: מנא אמינא לה (מניין אומר אני אותה) את דעתך זו, דתנן (שכן שנינו במשנה): מסרון את הכהנים לחזנין (שמשיין) והיו מפשטיין אותן את בגדיהן, ולא היו מניחין עליהן אלא מכנסים בלבד.

מסרום לחזנים וכו' — לאחר הפייס היו הזוכים יוצאים לעבוד עבודת הקדש, והשאר היו המשמים פושטים מעליהם את בגדי הקדש ולא היו עושים עליהם אלא מכנסים בלבד, עד שלכשו בגדי חול וחזרים ופושטים מנכסי קדש, ומחזירים את כל הבגדים למקומם, כמשנהו וכדברי רב ששת. (רמב"ם שם ה"ב).

אורה ההלכה

סידור שני גזירי עצים — זר שסידר שני גזירי עצים על המערכה — הריהו בגדר מקטיר, וחייב מיתה כדיר שמימי. בר' יוחנן. (ומיכא ספר עבודה הלוות ביאת מקדש פ"ט ה"ח).
באלו בגדים מפסין — בשעת הפייס היו הכהנים לבושים בגדי כהונה. ופסק כרב ששת, לפי הכלל שהלכה כמותו נגד רב נחמן באיסורי (לח"מ). (שם הלכות תמידין פ"ד ה"א).

